

В.В. КУЧЕРЕВСЬКИЙ

Криворізький ботанічний сад НАН України
вул. Маршака, 50, Кривий Ріг, 50089, Україна

НОВИЙ ДЛЯ НАУКИ ВИД АСТРАГАЛУ З ПРАВОБЕРЕЖНОГО ПРИЧОРНОМОР'Я

Ключові слова: *Astragalus*, новий вид, умови зростання.

Під час ідентифікації гербарних зборів гербарію Криворізького ботанічного саду НАН України (КРІ) ми звернули увагу на астрагал, зібраний на схилах уздовж р. Висунь, правої притоки Інгульця. Подальше ретельне дослідження морфологічних ознак і екологічних умов зростання, спостереження за живими рослинами на ділянці «Рідкісні та зникаючі рослини України» ботанічного саду спонукали нас описати новий для науки вид астрагалу.

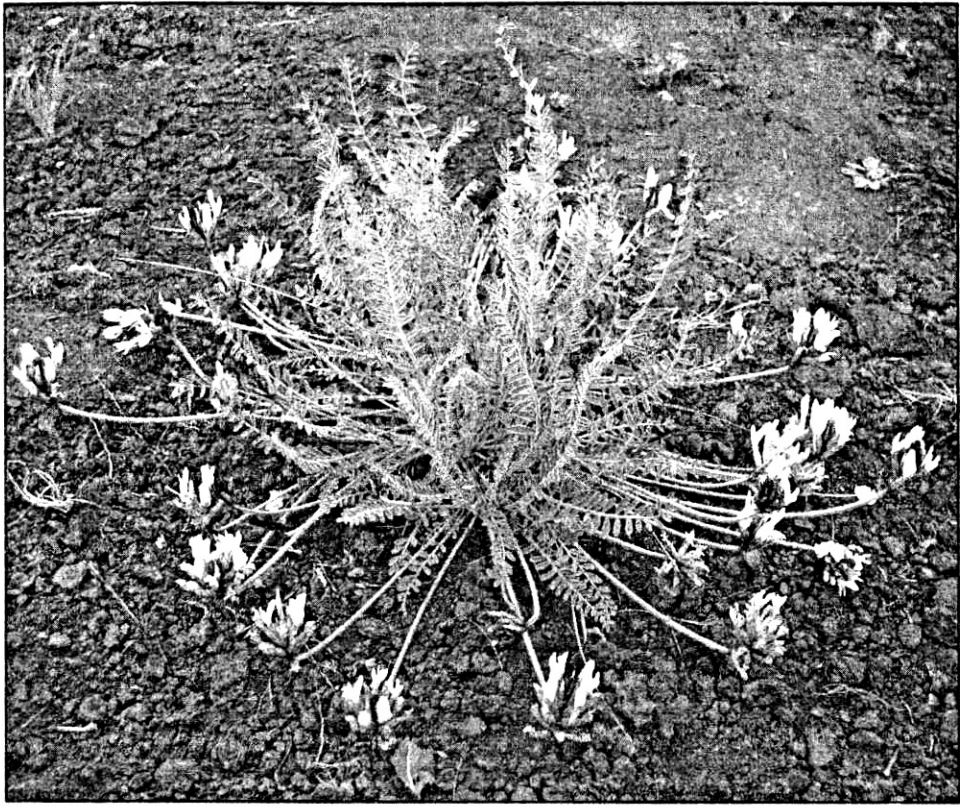
Astragalus visunicus Kuczerevskij sp. nova

Planta herbacea perennis 10—15 cm alt; caules abbreviatis, 1—3 cm lg., albopilosi; stipulae 9—12 mm lg., hastatae, pilosae; folia 8—15(18) cm lg., foliola 10—15(18) — juga spathulato-oblongo-ovata vel oblongo-elliptica, 10—12(15) mm lg., 4—6 mm lt., supra glabra, rarius laxi-pubescentis pili albus bipartitus longus, subtus-pubescentis. Pedunculi folius longiores, prostratus aut adscendentis, densi albopilosi, in inflorescentia admixtis pilis nigrum longis. Racemi capitati, multifloris; bractae lanceolatae 5—8 mm lg., nigro-pilosae. Calyx tubulosus, nigro-pilosus, admixtis albopilosae, 18—22 mm lg., 5—6 mm lt., dentibus linearibus, 5—7 mm lg., basi fructus laceratus. Pedicelli 2—3 mm lg. Corolla albidus, longe permanentis ad fructus. Vexillum 18—25 mm lg., 8—10 mm lt., oblongum, apice subemarginatum, basi versus sensim in abrupte angustatum. Carina 15—18 mm lg. lamina obtusa; alae 16—20 mm lg., 2—3 mm lt., dentis obtusus. Leguminis ovato-ovalis, sclero-careaceum, 7—12 mm lg., 7—10 mm lt., (erostris) ventre-ecarinatus a dorse planiuculus, dense alba-vellosae, bilocularis. Rostrum aculeatum, validum, 3—5 mm lg. Semina reniformia, 2—3 mm lg., 2 mm lt., laevia fusca. Floret IV—V; fructificat VI—VII (fig 1, 2).

Typus: Ucraina, ditio Nykolajeviensis, inter opp. Beresneguvatae — Visunjsk, ad ripam fluminis dextram. Visunj. 29.05.2003, O. Krasova, N. Baranetz.

Багаторічна трав'яниста рослина 10—15 см заввишки; стебла вкорочені, 1—3 см завдовжки, білопухнасті; прилистки 9—12 мм завдовжки, списоподібні, волосисті; листки 8—15(18) см завдовжки з 10—15(18) парами лопатчасто-довгастояйцеподібних або довгастоеліптичних листочків 10—12(15) мм завдовжки, 4—6 мм завширшки; зверху голі, зрідка опушені довгими двороздільними волосками, знизу — густо опушені. Квітконоси перевищують листки, лежачі або висхідні, негусто вкриті білими волосками, у суцвітті з домішкою чорних волосків; китиці головчасті, багатоквіткові; приквітки ланцетні, 5—8 мм завдовжки, чорноволосисті; чашечка трубчаста, чор-

© В.В. КУЧЕРЕВСЬКИЙ, 2005

a

б

в

г

д

Рис. 1. *Astragalus visunicus* Kuczerevskij: а — загальний вигляд рослини; б — фрагмент листка; в, г — фрагменти суцвіття

Fig. 1. *Astragalus visunicus* Kuczerevskij: а — general view of plant; б — fragment of leaf; в, г — fragments of inflorescence

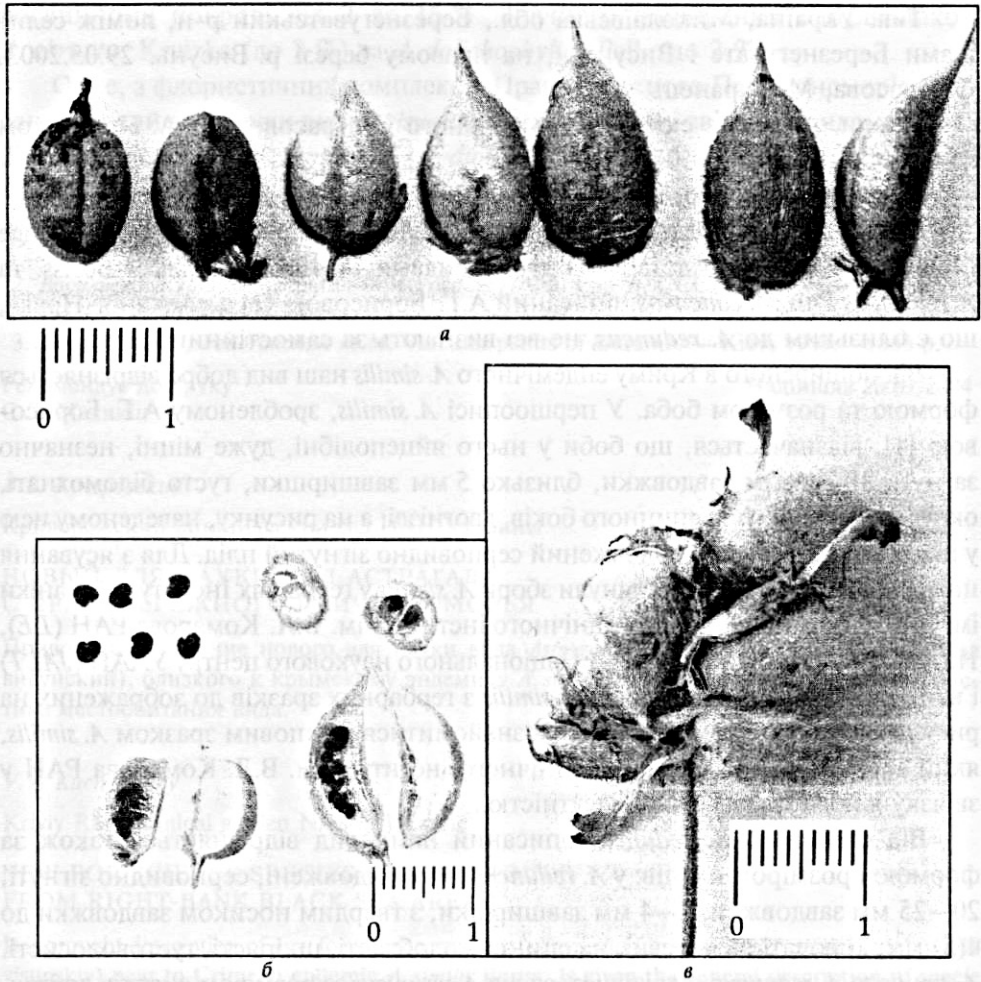

Рис. 2. *Astragalus visunicus* Kuczerevskij: а, в — загальний вигляд плодів; б — насіння та плоди у розрізі

Fig. 2. Fruits of *Astragalus visunicus* Kuczerevskij: а, в — general view of fruits; б — seeds and fruits in a cut

новолюсита з домішкою білих волосків, 18—22 мм завдовжки, 5—6 мм завширшки, з лінійними зубцями 5—7 мм завдовжки, при плодах розірвана; квітконіжки 2—3 мм завдовжки. Віночок білуватий, довго зберігається біля плодів; прапорець 18—25 мм завдовжки, 8—10 мм завширшки, довгастоовальний, на верхівці виїмчастий, поступово переходить у нігтик; човник 15—18 мм завдовжки з тупою пластинкою; крила 16—20 мм завдовжки, 2—3 мм завширшки, із зубцем. Боби овальнояйцеподібні, твердошкірясті, 7—12 мм завдовжки (без носика), 7—10 мм завширшки, густо біло-мохнаті, двогнізді. Носик шиповидний, міцний, 3—5 мм завдовжки. Насіння ниркоподібне, близько 2—3 мм завдовжки, до 2 мм завширшки, гладеньке, буре. Цвіте у квітні—травні, плодоносить у червні—липні (рисунки 1, 2).

Тип: Україна, Миколаївська обл., Березнегуватський р-н, поміж селищами Березнегувате і Висунськ, на правому березі р. Висунь. 29.05.2003, О. Красова, М. Баранець.

Плоди описані з екземпляра, зібраного О. Красовою та А. Павленком 21.06.2001 (там же).

Паратип: там само, де й тип. 21.06.2001. О. Красова, А. Павленко.

Описаний вид належить до підроду *Cercidotrix* Bunge, секції *Erioceras* Bunge [2], яка в Україні представлена двома видами — *Astragalus similis* Boriss. та *A. reduncus* Pall. *A. concavus*, описаний А.Г. Борисовою [1] з «Асканія-Нова», що є близьким до *A. reduncus*, не всі визнають за самостійний вид [2, 3].

Від поширеного в Криму ендемічного *A. similis* наш вид добре відрізняється формою та розміром боба. У першоописі *A. similis*, зробленому А.Г. Борисовою [1], відзначається, що боби у нього яйцеподібні, дуже міцні, незначно загнуті, 10—15 мм завдовжки, близько 5 мм завширшки, густо біломохнаті, округлі з червонного та спинного боків, двогнізді; а на рисунку, наведеному нею у цій статті, зображено видовжений серповидно зігнутий плід. Для з'ясування цих розбіжностей ми переглянули збори *A. similis* у гербаріях Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного (КИ), Ботанічного інституту ім. В.Л. Комарова РАН (LE), Нікітського ботанічного саду — Національного наукового центру УААН (JALT) і встановили подібність плодів *A. similis* з гербарних зразків до зображених на рисунку. На жаль, нам не вдалося ознайомитися з типовим зразком *A. similis*, який зберігається у гербарії Ботанічного інституту ім. В.Л. Комарова РАН у зв'язку з його тимчасовою відсутністю.

Від степового *A. reduncus* описаний нами вид відрізняється також за формою і розміром плодів: у *A. reduncus* вони видовжені, серповидно зігнуті, 20—25 мм завдовжки, 2—4 мм завширшки, з твердим носиком завдовжки до 4(5) мм, кілюваті на черевці, на спинці жолобчасті, шкірясті, густоволосисті. *A. similis* та *A. reduncus* відрізняються від *A. visunicus* за розміром листків, квіток, кількістю листочків, забарвленням віночка.

Місцезнаходження *A. visunicus* виявлене у середній течії р. Висунь на правому похилому березі, поміж селищами Березнегувате та Висунськ (Миколаївська обл.). Грунтовий покрив складений південними чорноземами, які зазнають значного впливу водної ерозії, руйнівну дію якої посилює тривале випасання худоби. Трав'яний покрив розріджений, проективне покриття на різних ділянках коливається від 30 до 70 %. На 100 м² відзначено 23—43 види вищих рослин¹. Найпоширенішими є кострецеві збої — *Festuceta valesiacaе*, часом із значною участю *Koeleria cristata* (L.) Pers. (1—7 %), *Bromopsis riparia* (Rehman) Holub (5—8 %), *Poa angustifolia* L. (1—2 %), *Potentilla incana* P.Gaertn., B. Mey. et Scherb. (5—25 %), *Tanacetum millefolium* (L.) Tzvelev (6—12 %), *Jurinea multiflora* (L.) B. Fedtsch. (1—5 %), *Caragana scythica* (Ком.) Pojark. (1—5 %), *Veronica barrelieri* Schott (до 3 %). На більшості ділянок *A. visunicus* займає в

¹ Геоботанічний опис зробила О.О. Красова, 30.05.2003 р.

рослинному покриві від 2 до 16 %. Значного поширення набули також *A. abruptus* Krytzka (до 3 %) та *A. dolichophyllus* Pall. (до 2 %).

Отже, з флористичних комплексів Правобережного Причорномор'я описаний новий для науки вид *A. visunicus*, який має тісні зв'язки з видами секції *Erioceras*, зокрема *A. similis* та *A. reduncus*.

1. Борисова А.Г. Астрагалы и трагаканты Крыма // Ботан. мат-лы. — Т. XIV. — Л., 1951. — С. 216–228.
2. Васильева Л.И. Род Астрагал — *Astragalus* // Фл. Евр. ч. СССР. — Т. VI. — Л.: Наука, 1987. — С. 47–76.
3. Mosyakin S.L., Fedoronchuk M.M. Vascular plants of Ukraine. — Kiev, 1999. — 345 p.

Рекомендує до друку
С.Л. Мосякін

Надійшла 20.07.2004

V.V. Kucherevskij

Криворожский ботанический сад НАН Украины

НОВЫЙ ДЛЯ НАУКИ ВИД АСТРАГАЛА С ПРАВОБЕРЕЖНОГО ПРИЧЕРНОМОРЬЯ

Приводится описание нового для науки вида *Astragalus visunicus* Kuczerevskij (астрагал висунский), близкого к крымскому эндемику *A. similis* Borris. Дается общая характеристика местообитания вида.

V.V. Kucherevsky

Kriviy Rih botanical garden NAS of Ukraine

NEW FOR SCIENCE SPECIES OF NECKMOULD FROM RIGHT-BANK BLACK SEA AREA

It is brought description of new for science species of *Astragalus visunicus* Kuczerevskij (neckmould visunskiy) near to Crimean endemic *A. similis* Boriss. Is given the general description of specie habitat.